

Áp dụng mô hình lớp học đảo ngược trong dạy học trực tuyến lý luận chính trị

TS LÝ THỊ MINH HẰNG

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: hanglyminh73@gmail.com

Nhận ngày 7 tháng 8 năm 2022; chấp nhận đăng tháng 10 năm 2022.

Tóm tắt: Dạy học trực tuyến là xu hướng tất yếu trong các nhà trường hiện nay. Giảng dạy trực tuyến khiến giảng viên gặp nhiều khó khăn trong triển khai nội dung. Việc áp dụng một mô hình dạy học vừa khắc phục hạn chế của dạy học trực tuyến, vừa nâng cao hiệu quả học tập hiện nay là trách nhiệm của cơ sở đào tạo và từng giảng viên. Lớp học đảo ngược là mô hình dạy học thích hợp với việc chuyển đổi từ dạy học trực tiếp sang dạy học trực tuyến, thúc đẩy tối đa việc tự học của người học và nâng cao năng lực giảng dạy của đội ngũ giảng viên trong tình hình mới. Vì vậy, giảng viên cần nhận thức đúng về mô hình dạy học này, biết cách thiết kế bài giảng trực tuyến theo các giai đoạn của lớp học đảo ngược nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy nói chung, giảng dạy lý luận chính trị nói riêng.

Từ khóa: Mô hình lớp học đảo ngược, dạy học trực tuyến, dạy lý luận chính trị.

Abstract: Online teaching, which is an inevitable trend today, makes it difficult for teachers to implement some contents. The application of a teaching model that can overcome the limitations of online teaching and improve learning efficiency is now the responsibility of the training institution and each lecturer. The flipped classroom is a teaching model suitable for transitioning from face-to-face to online teaching, maximizing learners' self-study and improving the teaching capacity of lecturers in the classroom. Therefore, lecturers need to be properly aware of this teaching model, know how to design online lectures corresponding to phases of the flipped classroom in order to improve the quality of teaching in general and teaching political theory in particular.

Keywords: flipped classrooms, online teaching, teaching political theory.

1. Những yêu cầu đặt ra đối với dạy học trực tuyến các môn lý luận chính trị hiện nay

Dạy học trực tuyến là hình thức đào tạo dựa trên nền tảng công nghệ thông tin và truyền thông số, cụ thể là mạng Internet và kỹ thuật mô phỏng. Thời gian gần đây, Bộ Giáo dục và Đào tạo chính thức cho phép dạy học trực tuyến có thể hỗ trợ hoặc thay thế dạy học trực tiếp tại các cơ sở giáo dục. Thông tư số 09/2021/TT-BGDĐT ngày 30.3.2021 của Bộ Giáo dục và Đào tạo quy định

về quản lý và tổ chức dạy học trực tuyến trong cơ sở giáo dục phổ thông và cơ sở giáo dục thường xuyên đã nêu rõ⁽¹⁾: “Dạy học trực tuyến là hoạt động dạy học được tổ chức thực hiện trên hệ thống dạy học trực tuyến” bao gồm các hoạt động chính: “Tổ chức giờ học trực tuyến để giảng bài và hướng dẫn học sinh học tập; giao nhiệm vụ học tập và kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh; theo dõi và hỗ trợ học sinh khai thác nội dung học tập từ học liệu dạy học trực tuyến; tư

vấn, hỗ trợ, trả lời câu hỏi và giải đáp thắc mắc của học sinh” (tại Mục 3 Điều 5). Đồng thời, xác định rõ trách nhiệm của người dạy: “... bảo đảm mục tiêu giáo dục theo quy định; tạo môi trường học tập thân thiện và tăng cường sự tương tác, kết nối thông tin,... trong quá trình tổ chức dạy học trực tuyến” (tại Mục 2 Điều 16).

Trong các chương trình giáo dục ở nước ta hiện nay, giáo dục lý luận chính trị là một nội dung trong công tác tư tưởng, lý luận của Đảng. Nghị quyết số 16 tại Hội nghị lần thứ 5 (khóa IX) của Ban Chấp hành Trung ương về nhiệm vụ chủ yếu của công tác tư tưởng, lý luận trong tình hình mới đã khẳng định: “Tổ chức học tập một cách nghiêm túc, có hệ thống chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, chính sách của Đảng, pháp luật của Nhà nước, chủ nghĩa yêu nước và truyền thống cách mạng của dân tộc, của Đảng. Phát huy tính sáng tạo, chủ động của người học, dành nhiều thời gian cho việc tự học, tự đọc các tác phẩm lý luận và văn kiện của Đảng”⁽²⁾. Do đó, giảng viên lý luận chính trị phải thường xuyên nâng cao trình độ chuyên môn về lý luận chính trị; thực hiện tốt nguyên tắc “gắn lý lý luận với thực tiễn” trong dạy học; áp dụng các phương pháp dạy học tích cực phù hợp với mục tiêu, nội dung dạy học lý luận chính trị và hình thức tổ chức dạy học; chủ động, tích cực sử dụng các phương tiện hiện đại trong dạy học; phối kết hợp các hình thức đánh giá kết quả học tập; rèn luyện phẩm chất đạo đức, bản lĩnh chính trị, tác phong sư phạm của giảng viên.

Với những yêu cầu của dạy học lý luận chính trị và dạy học trực tuyến, khi chuyển đổi từ dạy học trực tiếp sang trực tuyến, giảng viên lý luận chính trị gặp không ít khó khăn. Do không gian lớp học trực tuyến bị bó hẹp trên màn hình máy tính, giảng viên và người học phải tập trung nhìn vào màn hình trong thời gian dài, giảng viên dễ rơi vào trạng thái độc thoại, người học dễ bị phân tâm bởi mạng xã hội hoặc các trang web khác..., nên dễ mất tập trung, học thụ động. Một số giảng

viên chưa đầu tư khai thác hết tính năng của phần mềm giảng dạy, phương pháp được sử dụng phổ biến có tính truyền thống là thuyết trình không phù hợp trên môi trường công nghệ. Vì vậy, để nâng cao chất lượng giảng dạy trực tuyến các môn lý luận chính trị, giảng viên cần có sự đổi mới cơ bản như sau:

Một là, thành thạo công nghệ. Dạy học trên nền tảng công nghệ đòi hỏi giảng viên phải làm chủ công nghệ; khai thác, lựa chọn và thích ứng với phần mềm phù hợp khả năng sử dụng của bản thân và yêu cầu của cơ sở đào tạo. Giảng viên phải chủ động chuyển đổi bài giảng cho phù hợp với môi trường dạy học kết nối Internet. Ngoài sự vững vàng về chuyên môn, giảng viên phải giỏi công nghệ, biết cách thiết kế và triển khai hoạt động giảng dạy trực tuyến.

Hai là, tinh giản nội dung dạy học phù hợp môi trường giảng dạy trực tuyến và đảm bảo chất lượng giảng dạy lý luận chính trị. Việc tinh giản nội dung dạy học được thể hiện qua việc làm đơn giản hoá về khối lượng và giảm bớt mức độ khó của nội dung bài giảng cho phù hợp với trình độ nhận thức của người học mà không làm mất đi tính hiệu lực. Vì thế, bài giảng phải có trọng tâm, nhấn mạnh vào những vấn đề cốt lõi và có tính thực tiễn, được gửi cho người học nghiên cứu trước giờ học trên lớp. Đồng thời, hình thành kho học liệu điện tử cập nhật, phù hợp với người học.

Ba là, áp dụng phương pháp dạy học tích cực trên nền tảng trực tuyến. Tăng cường sự tương tác đa chiều trong giờ học: giữa giảng viên với người học và giữa người học với nhau thông qua các phương pháp dạy học tích cực: Hỏi đáp, làm việc nhóm... Phát huy tinh thần tự học có sự hướng dẫn của giảng viên. Ngoài giờ học trên lớp, giảng viên có tương tác với người học qua phần mềm dạy học.

Những hoạt động đổi mới này phù hợp với một mô hình dạy học đang được áp dụng ở nhiều quốc gia có nền giáo dục tiên tiến trên thế giới - mô hình lớp học đảo ngược.

2. Lớp học đảo ngược và những lợi thế trong giảng dạy trực tuyến

Lớp học đảo ngược là mô hình dạy học có sự chuyển đổi từ không gian học tập nhóm sang không gian học tập cá nhân và kết quả không gian nhóm được chuyển thành môi trường học tập tương tác, trong đó giảng viên hướng dẫn người học áp dụng các nội dung và liên hệ sáng tạo trong các vấn đề học tập⁽³⁾. Vì thế, nó rất thích hợp với việc chuyển đổi từ lớp học truyền thống trực tiếp trên lớp với nhiều người học theo kiểu giảng giải, truyền thụ tri thức sang việc giảng viên gửi video bài giảng cho người học tự nghiên cứu trước khi lên lớp. Trong giờ học trực tuyến, giảng viên chủ yếu tương tác với người học về những nội dung cốt lõi nhất của bài giảng.

Những đặc trưng của lớp học đảo ngược

Môi trường học tập linh hoạt: Nghĩa là tạo không gian học tập linh hoạt giúp người học có thể lựa chọn thời gian và địa điểm học tập. Đồng thời, thời gian học tập và cách đánh giá việc học tập cũng linh hoạt hơn.

Văn hoá học tập: Trong lớp học đảo ngược, người học chủ động, tự giác tham gia vào hoạt động học tập dưới sự hướng dẫn của giảng viên. Thời gian trên lớp học dành cho người học khám phá các nội dung học tập ở mức độ sâu hơn. Người học đóng vai trò quan trọng trong việc xây dựng tri thức khi họ thực hành và đánh giá việc học của bản thân.

Nội dung học tập có chủ ý: Dựa trên mục tiêu bài giảng, giảng viên lựa chọn nội dung dạy học phù hợp và tìm kiếm những tài liệu có liên quan để giúp người học dễ dàng tiếp cận và chiếm lĩnh. Nghĩa là giảng viên xác định dạy cái gì với cách thức như thế nào để giúp người học khám phá tri thức. Nội dung dạy học mang tính định hướng sẽ tối đa hoá thời gian học trên lớp để áp dụng phương pháp, chiến lược học tập tích cực tùy theo vấn đề học tập.

Giảng viên chuyên nghiệp: Tính chuyên nghiệp của giảng viên được phản ánh trong tổ chức hoạt động học tập, sự điều khiển, hướng dẫn

và quản lý người học. Trong thời gian học trên lớp, giảng viên liên tục quan sát người học, cung cấp cho người học những phản hồi có liên quan ngay lập tức và đánh giá công việc của người học. Vai trò của giảng viên được thể hiện trong suốt quá trình điều hành và duy trì lớp học.

Các giai đoạn của lớp học đảo ngược:

Việc học tập được xuyên suốt qua ba giai đoạn: Trước, trong và sau giờ học. Từng giai đoạn có mục tiêu cụ thể, đạt mục tiêu ở giai đoạn trước tiếp tục tiến hành hoạt động ở giai đoạn sau để đạt mục tiêu chung của bài giảng.

Trước giờ học: Kế hoạch giảng dạy phải được thiết kế phù hợp với giảng dạy trực tuyến, trong đó chú trọng vào việc tạo các video bài giảng lý thuyết cho người học nghiên cứu trước khi lên lớp. Người học xem video bài giảng, nghiên cứu tài liệu liên quan và trả lời các câu hỏi, bài tập để nắm bắt được nội dung cần thiết trước khi học trên lớp. Thực hiện tốt nhiệm vụ ở giai đoạn này, người học đạt mục tiêu nhớ, hiểu nội dung bài học.

Trong giờ học: Trên lớp, thay vì giảng lý thuyết như lớp học truyền thống, giảng viên tập trung vào các hoạt động trao đổi, thảo luận dựa trên sự chuẩn bị của người học nhằm khắc sâu kiến thức, củng cố kỹ năng để đạt được mục tiêu ở cấp độ cao. Lớp học trở thành diễn đàn để người học được tham gia, thể hiện quan điểm, bộc lộ kỹ năng của bản thân, tạo môi trường rèn luyện nghề nghiệp. Giảng viên coi trọng việc sử dụng hành vi và chiến thuật để tạo sự ảnh hưởng đến cá nhân hoặc nhóm người học theo cách hiệu quả, bao gồm từ việc đặt câu hỏi, giao bài tập, lắng nghe cho đến thái độ và cách ứng xử, tạo ra phản hồi thích hợp trong suốt quá trình làm việc với người học trên nền tảng công nghệ. Thông qua hoạt động cá nhân và nhóm, người học đạt mục tiêu của giai đoạn này là: Áp dụng, phân tích, đánh giá, sáng tạo.

Sau giờ học: Người học tiếp tục hoàn thành nhiệm vụ được giao nhằm đạt được tất cả các mục tiêu của bài giảng dưới sự hỗ trợ của giảng viên.

Trong lớp học đảo ngược, người học có cơ hội

tương tác với giảng viên bất cứ thời gian nào trong quá trình học tập (trước, trong và sau giờ học) trên các nền tảng trực tuyến kết hợp (Zalo, Facebook...). Vì vậy, lớp học đảo ngược đã giải quyết được mâu thuẫn giữa thời gian giảng dạy ít nhưng nội dung học nhiều. Bởi dưới sự hướng dẫn, hỗ trợ sát sao của giảng viên, người học đã chủ động học tập để nắm bắt kiến thức và kỹ năng trong suốt quá trình học, cả trong và ngoài giờ lên lớp, đồng thời hình thành và phát triển động cơ học tập ở người học khiến việc học trở nên tự giác, tự thân. Áp dụng mô hình này vừa là áp lực, vừa là động lực thúc đẩy giảng viên đổi mới phương pháp dạy học, nâng cao tay nghề đáp ứng yêu cầu giáo dục thời kỳ chuyển đổi số.

Với những lợi thế của mô hình lớp học đảo ngược, có thể khẳng định rằng áp dụng mô hình lớp học đảo ngược là phù hợp với giảng dạy trực tuyến nhằm tăng tính tương tác giữa giảng viên và người học, thúc đẩy tối đa việc tự học của người học và nâng cao chất lượng đội ngũ giảng viên.

3. Thiết kế bài giảng trực tuyến theo mô hình lớp học đảo ngược

Để triển khai giảng dạy trực tuyến lý luận chính trị theo mô hình lớp học đảo ngược, kế hoạch bài giảng được xây dựng bao gồm các hoạt động của giảng viên và người học trước giờ học, trong giờ học và sau giờ học trên lớp. Việc thiết kế các hoạt động học tập đảm bảo đạt mục tiêu dạy học tương ứng với từng giai đoạn. Các hoạt động được tiến hành như sau:

Thứ nhất, trước giờ giảng: Xây dựng và triển khai các học liệu đến người học. Học liệu dạy học trực tuyến theo quy định tại Điều 7 của Thông tư số 09/2021/TT-BGDĐT bao gồm: “Bài giảng đa phương tiện... , phần mềm mô phỏng, hệ thống câu hỏi, bài tập luyện tập và kiểm tra- đánh giá, tài liệu tham khảo... theo quy định của Bộ Giáo dục và Đào tạo”; “Học liệu dạy học trực tuyến phải phù hợp nội dung bài học, chủ đề học tập và hoạt động dạy học của giáo viên và học sinh; đảm bảo tính khoa học, sư phạm và phù hợp với truyền thống lịch sử, văn hoá, đạo đức, thuần phong mỹ tục của dân tộc”⁽⁴⁾.

Dựa trên mục tiêu bài học đã được xác định, giảng viên lựa chọn nội dung dạy học để sản xuất các video bài giảng. Video bài giảng phải đảm bảo tính định hướng cho người học trong nghiên cứu nội dung bài giảng; bố cục bài giảng phải khoa học, hợp lý, chặt chẽ được thể hiện qua kịch bản sản xuất video bài giảng bao gồm các phần: hình ảnh, nội dung, thời lượng. Tất cả các yếu tố này được xác định cụ thể, rõ ràng và có sự tương ứng giữa các phần: 1) Phần mở đầu là sự giới thiệu, dẫn dắt của giảng viên bao gồm hình ảnh và lời nói của giảng viên; 2) Phần nội dung bài giảng được thể hiện trên slide; 3) Phần kết thúc nhằm củng cố nội dung đã trình bày. Mỗi video bài giảng có thời lượng khoảng 10-15 phút để đảm bảo phù hợp với khả năng tập trung (nghe, nhìn) của người học và phù hợp với dung lượng một nội dung giảng lý thuyết.

Video bài giảng cần đa dạng về hình thức thể hiện: Kết hợp và đồng bộ của video, hình ảnh giảng viên, các đoạn text trên màn hình và bảng nội dung, hoạt hoạ 2D, câu hỏi củng cố bài học; hoặc nâng cấp hơn có Motion Graphics 2D; các hình ảnh mô phỏng, các câu hỏi trắc nghiệm. Trong đó, hình ảnh của giảng viên phải hấp dẫn người học từ trang phục, lời nói, cử chỉ, ánh mắt, nét mặt, động tác..., đảm bảo nguyên tắc giao tiếp sư phạm. Lời giảng phải đúng đắn về mặt tư tưởng, khoa học để nhận định, đánh giá ở mỗi nội dung giảng dạy có tính chuẩn xác. Các đề mục chính và nội dung trong các đề mục được soạn thảo trong một trang màn hình, tránh trang để trống hoặc trang quá dài.

Để đánh giá mức độ tiếp nhận bài giảng của người học thông qua các video, giảng viên đưa ra các bài tập và các tài liệu có liên quan đến nội dung bài giảng. Người học có trách nhiệm nghiên cứu và hoàn thành nhiệm vụ theo lịch hẹn và được giảng viên đánh giá trước khi lên lớp. Đây là điều kiện cần thiết để người học tham gia vào lớp học trực tuyến.

Thứ hai, trong giờ học: Tổ chức các hoạt động học tập trên lớp. Trên lớp, giảng viên không giảng

lý thuyết giống như giờ học truyền thống bởi toàn bộ nội dung bài giảng đã gửi cho người học tìm hiểu, nghiên cứu. Vì vậy, giảng viên kết hợp sử dụng công cụ trực tuyến với các phương pháp giảng dạy tích cực tổ chức cho người học thảo luận, chia sẻ nội dung bài học theo các câu hỏi, bài tập đã gửi bằng hình thức báo cáo cá nhân hoặc nhóm. Giảng viên yêu cầu từng nhóm thuyết trình về những vấn đề đã nghiên cứu trên video bài giảng và tài liệu học tập. Cứ như vậy, các nhóm thuyết trình và đặt câu hỏi cho nhau và cùng giải đáp. Dưới sự điều khiển của giảng viên, người học chủ động chia sẻ, thể hiện những kiến thức và rèn luyện kỹ năng của mình. Trên cơ sở đó, giảng viên sẽ hỗ trợ giải đáp, làm rõ thêm những nội dung mà người học chưa hiểu, tiến hành phân tích, đánh giá, củng cố, hệ thống nội dung bài giảng. Giảng viên chuẩn bị sẵn các tình huống, sự kiện trong thực tế và yêu cầu người học đưa ra quan điểm của mình nhằm đánh giá mức độ đạt mục tiêu ở bậc cao hơn. Lúc này, giảng viên sẽ tập trung vào những nội dung chuyên sâu, có tính thực tiễn và sử dụng các phương pháp dạy học bằng Tình huống, Làm việc nhóm,... Thông qua vận dụng sáng tạo lý luận vào thực tiễn, người học sẽ hiểu rõ hơn nội dung bài học và tăng cường kỹ năng thuyết trình, kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng phản biện, kỹ năng vận dụng tri thức vào phân tích, bình luận, đánh giá các vấn đề thực tiễn đặt ra. Như vậy, thông qua các hoạt động trên lớp, dưới sự hướng dẫn trực tiếp của giảng viên, người học được rèn luyện khả năng phân tích, vận dụng, đánh giá và sáng tạo.

Thứ ba, sau giờ học: Kết nối và tương tác với người học. Dựa trên những nội dung đã được hướng dẫn, chỉnh sửa trên lớp, người học tiếp tục hoàn thiện bài tập và được đánh giá. Giảng viên theo dõi và có những hỗ trợ cần thiết đối với cá nhân hoặc nhóm. Có một số hình thức đánh giá người học như: Yêu cầu người học vẽ sơ đồ tư duy thể hiện nội dung bài học; yêu cầu người học trả lời một số câu hỏi trắc nghiệm; đưa ra các tình huống thực tiễn để người học đánh giá, bình luận, đề xuất giải pháp...

Trong lớp học đảo ngược, người học nhận được phản hồi ngay trên lớp và giảng viên có nhiều thời gian hỗ trợ người học những kiến thức khó. Sau khi xem video bài giảng, đọc tài liệu học tập, người học có thắc mắc gì có thể ghi lại những câu hỏi để đến lớp giảng viên sẽ xem xét và giải đáp. Trong dạy học trực tuyến áp dụng mô hình lớp học đảo ngược hiệu quả, đòi hỏi giảng viên ngoài chuyên môn sâu rộng, cần sử dụng thành thạo công nghệ để thiết kế video bài giảng, tìm các tình huống, sự kiện về kinh tế, chính trị, xã hội... để yêu cầu người học vận dụng sáng tạo, đánh giá từ góc độ lý luận; sử dụng một số phần mềm để thiết kế bài kiểm tra, đánh giá. Việc áp dụng mô hình lớp học đảo ngược là sự chuyển đổi có nhiều thách thức đối với giảng viên trong dạy học trực tuyến nhưng không khó khăn đến mức không thể thực hiện được và đây là xu thế tất yếu của giáo dục tiên tiến.

Hiện nay, giảng dạy trực tuyến là hình thức dạy học hỗ trợ hoặc thay thế dạy học trực tiếp tại các cơ sở giáo dục theo quy định của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy trực tuyến, lớp học đảo ngược là mô hình dạy học thích hợp với việc chuyển đổi từ dạy học trực tiếp sang dạy học trực tuyến, thúc đẩy tối đa việc tự học của người học và nâng cao năng lực giảng dạy cho đội ngũ giảng viên. Vì vậy, cơ sở đào tạo cần có cơ chế, chính sách phù hợp khuyến khích giảng viên tự giác áp dụng mô hình lớp học đảo ngược nhằm đáp ứng tốt các yêu cầu dạy học nói chung, dạy học lý luận chính trị nói riêng trong thời kỳ chuyển đổi số./.

(1), (4) Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), *Thông tư số 09/2021/TT-BGDĐT ngày 30.3.2021 của Bộ Giáo dục và Đào tạo quy định về quản lý và tổ chức dạy học trực tuyến trong cơ sở giáo dục phổ thông và cơ sở giáo dục thường xuyên*.

(2) Ban Chấp hành Trung ương (2002), *Nghị quyết số 16-NQ/TW ngày 18.3.2002, Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương (khoa IX) về nhiệm vụ chủ yếu của công tác tư tưởng, lý luận trong tình hình mới*.

(3) Nguyễn Thị Như Huê (2019), *Vận dụng phương pháp tích cực vào giảng dạy triết học*, Nxb. Chính trị Quốc gia Sự thật.